
 પ્રવચન-૮, વચનામૃત-૪૧૨ થી ૪૧૩

(વચનામૃત) ૪૧૨ (બોલ). (આ બોલમાં) વૈરાગ્યની વાત છે. ‘મરણ તો આવવાનું જ છે....’ દેહને છૂટવાનો સમય નક્કી છે. એ સમયમાં ફેરફાર પડે એવો નથી. એ ગમે તેટલી દવા કરાવે કે દાક્તર (બોલાવે). મરણનો સમય કમબદ્ધમાં જે સમયે, જે ક્ષેત્રે, જે કાળે, જે નિમિત્તે, જે સંયોગે દેહ છૂટવાનો તે છૂટવાનો, છૂટવાનો ને છૂટવાનો. એનો ફેરફાર એક સમય માત્ર(નો) પણ કરવા કોઈ સમર્થ (નથી). ઇન્દ્ર, જિનેન્દ્ર (પણ) સમર્થ નથી ! સ્વામી કાર્તિકેયમાં આવે છે. જિનેન્દ્ર પણ એક સમય(ની) જે દ્રવ્યની પર્યાય થાય છે, તેને ફેરફાર કરવા ઇન્દ્ર, જિનેન્દ્ર પણ સમર્થ નથી. આ..હા..હા..! તો મરણનો સમય ફેરવવા ત્રણ કાળમાં કોઈની તાકાત નથી. આહા...!

‘બહારની એક ચીજ છોડતાં તને દુઃખ થાય છે,...’ કહે છે - બહારની એક ચીજ છોડતાં દુઃખ થાય (કે) અરેરે...! સ્ત્રી છોડી, ફલાણું ખાવાનું છોડ્યું, મકાન છોડ્યાં, ઘર છોડ્યાં, પરદેશમાં ગયા.... (એમ) એક ચીજ છોડતાં તને દુઃખ લાગે છે ‘....તો બહારનાં બધાંય દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવ એકસાથે છૂટતાં.....’ આ..હા..હા..! બહારનાં તો સંયોગ - દ્રવ્ય, કાળ અને ભાવ, એક સમય(માં) બધું છૂટી જશે. જે સમયે છૂટવાનો (છે) તે સમયે છૂટી જશે. એમાં ફેરફાર કરવાને કોઈ સમર્થ નથી. આહા...!

‘...તને કેટલું દુઃખ થશે ?’ એક ચીજ છોડતાં દુઃખ થાય (પણ) બધું છૂટી જશે. આ દેહનો શ્વાસ પણ નહિ રહે. એના હાથમાં નહિ રહે એ. શ્વાસમાં પણ ચૈતન્યનાં પ્રદેશ છે. શું કીધું ? જે આ શ્વાસ ચાલે છે ને ? (એમાં) એકલાં જડના પરમાણુ નથી. એમાં ચૈતન્યના પ્રદેશ છે. શ્વાસ પોતાને કારણે ચાલે છે. આહા...હા...! આ શ્વાસ ચાલે છે ને શ્વાસ ? જડના પરમાણુની પર્યાય (છે), પણ એમાં આત્માના પ્રદેશ છે. પણ એ શ્વાસ (પણ) બંધ થશે ત્યારે આત્માના પ્રદેશ તે શ્વાસને હલાવવા કામ નહિ કરે. આહા...હા...હા...! શ્વાસ હલાવવાનું કામ એ નહિ કરે ત્યારે એ બીજું ક્યુ (કામ) કરશે ત્યારે હવે ? આહા...!

આખો દિ’ કર્તા...કર્તા...કર્તા... (થઈને ફરે છે). ફલાણું મેં કર્યું... ફલાણું મેં કર્યું... ફલાણું મેં કર્યું... આ પૈસા મેળવ્યા ને આવો વેપાર કર્યો ને આવા નોકર ભેળા કર્યા, નોકર સારા મળ્યા ! શું છે આ ? આ ભ્રમણા તને થઈ છે, ક્યાં તારે જાવું છે ? આહા...હા...!

પરમાત્મા તો એમ કહે છે - જે માંસ અને દારૂ આદિ ખાય, શરાબ પીએ એ તો મરીને નરકમાં જવાના. એમાં કાંઈ ફેરફાર થાય એવો નથી. પણ જેને એ નથી પણ ક્રોધ, માન, માયા, લોભ (આદિ) કષાય છે અને ધર્મ નથી, આત્મજ્ઞાન નથી, તેમ રાગની મંદતા પણ નથી - એવા જીવો મરીને તિર્યચ નામ ઢોર થાય છે. આહા...હા...! એ પણ મરણ પછી અહીં મોટો કરોડાધિપતિ હોય, દેહ છૂટીને ઘોડાની કૂખે કે બળદ - ગાયની કૂખે જઈને અવતરે ! આ...હા...હા...! આવા મરણ પ્રભુ ! અનંતવાર કર્યા છે. પણ તેં તારી ચિંતા કરી નથી કે મારું શું થશે ? બહારની વાતુમાં ગૂંચવાઈ ગયો છે. આહા...હા...!

એ (અહીંયા) કહે છે ‘તને કેટલું દુઃખ થશે ? મરણની વેદના પણ કેટલી હશે ?’ આ...હા...હા...! શ્વાસ હાલે નહિ, અંદરમાં રુવાંટે રુવાંટે રાડ નાખે એવી તીખાશ - દુઃખની વેદના હશે. આ...હા...હા...! પહેલેથી જો ચેત્યો નથી, ક્રિયાકાંડ નહિ પણ આત્માને રાગથી ભિન્ન જાણીને સત્ ચિદાનંદ પ્રભુ મારું સ્વરૂપ (છે, એમ જાણવું પડશે). અનુભૂતિ (સ્વરૂપ) ભગવાન આત્મા ! સવારમાં આવ્યું હતું. અનુભૂતિ (સ્વરૂપ) ભગવાન આત્મા (એક) સમયની (જ્ઞાનની) પર્યાયમાં જણાય છે, દરેકને જણાય છે. છતાં તેનું જાણવા તરફનું લક્ષ નથી. આહા...હા...!

પરમાત્મા એમ કહે છે કે તે-તે સમયમાં આત્મા (જ જણાય છે). એની પર્યાયનો એવો ધર્મ છે (કે) એમાં ભગવાન આત્મા જ જણાય છે. પણ તે એની તરફ જોતો નથી. જણાય છે તેને જોતો નથી અને નથી જણાય તેને જોતાં મરણ કરે છે. આહા...! એ બધાં તિર્યચ ને નરકમાં અવતાર અનંતવાર કર્યા ને કરશે. ત્યાં એના પૈસા, અબજ કે કરોડ (રૂપિયા) આડા આવે નહિ. દાન કર્યા હશે, (એમાં પણ) રાગની મંદતા કરી હોય તો સહેજ શુભ (ભાવ) થાય. પણ (એ બધું) ‘એરણની ચોરી ને સોયના દાન’ (જેવું છે). (અર્થાત્) આખો દિ’ ના પાપ અને એમાં એક-બે ઘડી કાંઈક શુભ ભાવ (કર્યા હોય તો તેની) કોઈ

ગણતરી નથી. એ શુભ ભાવ ફીટી જશે.

પ્રભુ ! તને મરણ દેહ છૂટ્યા પછી ક્યાં જઈશ ? (અહીંયા) કહે છે, મરણની વેદના પણ દોહાલી (હશે). 'મને કોઈ બચાવો' (એમ તને થાતું હશે). આહા..હા..!

એકફેરી ત્યાં રાજકોટમાં 'નાનાલાલભાઈ'. કરોડપતિ. એના કાકાનો દિકરો હતો. એકદમ કાંઈક થઈ ગયું અંદર. બધું કુટુંબ ભેગું થયું. બધાં કરોડાપતિ માણસ ! અને અંદર પીડા (થાય). નાની ઉંમર (હતી), પરણેલો... નવી... આંખમાંથી આંસુની ધારા હાલી જાય. 'બોલાવો મહારાજને !' બીજા કહે બીજા. એ તો એને તો કાંઈ... સુરત પુંજાભાઈનો દીકરો, અમુલખ. આહા..હા..! એ જુવાન માણસ આમ ! (પણ) પીડા...પીડા...પીડા... કરોડોપતિ બધાં ભાઈ. ભાઈ કુટુંબી ભેગા થયા. આખું ઘર ભરાઈ ગયેલું અને અંદરથી આંખમાંથી આંસુની ધારા હાલી જાય...! (બોલતો હતો) 'મારાથી સહન થતું નથી, મને અંદર એટલી વેદના છે, શું કહું ?' એમ કરતાં કરતાં એકદમ અસાધ્ય થઈ ગયો. 'બેચરભાઈ' હતા. એના બે-ત્રણ ભાઈ હતાં (એને એમ થયું કે એના હાથે) મહારાજને કાંઈક આપે તો કાંઈક પુણ્ય તો બાંધે ! (એટલે) એના હાથમાં મોસંબી કે (એવું) કાંઈક આપ્યું. પણ હાથ ધ્રુજે અને અંદર મરણની વેદના !! જુવાન માણસ... એ વેદના બાપુ ! સહી ન જાય. બહાર તને કોઈ મદદ નહિ કરે. આહા..હા..હા..!

એ 'મરણની વેદના એ કેટલી હશે ? 'મને કોઈ બચાવો'...' આ...હા..હા..! એમ રાડ્યું પાડશે. '...એમ તારું હૃદય પોકારતું હશે. પણ શું તને કોઈ બચાવી શકશે ?' અરે...! કરવાનું પ્રભુ...! રાગથી ભિન્ન કરવાનું કર્તવ્ય છે એ જો ન કર્યું આ..હા..હા..! ક્યાં જાવું ? આખો દિ' બળતરા ! અને આખો દિ' કર્તાબુદ્ધિ ! આ કર્યું ને આ કર્યું ને આ કર્યું...! દીકરાને માટે આમ કર્યું ને દીકરી માટે આમ કર્યું ! બાપુ ! મરતાં ભીંસ પડશે !! તારા દુઃખને સહન કરતાં દેખનારા રોશે ! એવી પીડા જગતમાં અનંતવાર થઈ છે. એ અહીં કહે છે (કે) તને કોઈ બચાવી શકશે નહિ.

બધાં નાટક જોતાં હતાં આમ બિચારા. (રાજકોટમાં તો આ) નજરે જોયેલું. કુટુંબી કરોડપતિ બધાં ભેગાં થયાં. પેલો મરવાની તૈયારી...! હાય...હાય...! આંસુની ધારા હાલી જાય...! કોણ બચાવે પ્રભુ ? શરીરની સ્થિતિનો સમય જે છૂટવાનો ને વેદનાનો (સમય છે) તેને કોઈ ફેરફાર કરી શકશે નહિ. કોઈ બચાવી શકતું (નથી).

'તું ભલે ધનના ઢગલા કરે,....' લક્ષ્મીના કરોડો રૂપિયા ત્યાં ખર્ચે (તો પણ) એ કાંઈ દુઃખથી છૂટશે નહિ. આહા..હા..! 'વૈદ-દાક્તરો ભલે સર્વ પ્રયત્ન કરી છૂટે,....' આ ડોક્ટર છે, લ્યો! 'ચંદુભાઈ'! ડોક્ટર છે.

મુમુક્ષુ : (ડોક્ટર લોગ) રોજ કઈઓંકો બચાવે હૈં !

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : વહી બાત કરતે હૈં. કિસીકો બચા સકતે નહીં. આ..હા..હા..! એ

વાત અંદરમાં પેસવી જોઈએ, હોં...! ઉપર ઉપરથી વાત કરે એમાં કાંઈ વળે એવું નથી ! આહા..હા..!

અહીં તો બેને વૈરાગ્યની વાત કરતાં આ વાત લીધી છે. અરે...! ‘તું ભલે ધનના ઢગલા કરે,...’ આ કરોડ (રૂપિયા) આને આપું, કોઈ દાક્તર બચાવે ! એક ઘડીના આટલા પૈસા આપું - પાંચ લાખ - દસ લાખ (આપુ) (જો) કોઈ બચાવે (તો) ! કોઈ સમય બચાવવાને સમર્થ નથી. તારા પૈસા અબજો (રૂપિયાના) પડ્યા હશે ઢગલા, (પણ તારી એ) ધૂળ પડી રહેશે. હાલીને હાલ્યો જાઈશ ઢોરમાં !! માંસને દારૂ કદાચ ખાધાં નહિ હોય તો મરણ કરીને પશુમાં જશે.

સિદ્ધાંતમાં એવો લેખ છે કે ઘણાં જીવો તિર્યચ - પશુમાં અવતરવાના ! કેમકે ધર્મ નથી (એટલે કે) સમ્યગ્દર્શન નથી, તેમ પાપ કર્યાં છે આખો દિ’. પુણ્યના પણ ઠેકાણા નથી, એક-બે ઘડી પુણ્ય બાંધ્યું હોય અને ૨૩ કલાક પાપ (કર્યાં હોય) ! આ..હા..હા..! એ (બધાં) મરીને ઢોરમાં - તિર્યચમાં - પશુમાં અવતરવાના ! મોટી સંખ્યા મનુષ્યની મરીને તિર્યચમાં અવતરશે. - એવા સિદ્ધાંતમાં લેખ છે. આહા..હા..! પશુ થશે, પછી ક્યારે મનુષ્યપણું મળશે ? ક્યારે એને જિનવાણી સાંભળવા મળશે ? (પછી આત્મહિત કરવાના) ટાણા નહિ રહે એને. આહા..હા..!

અહીંયા કહે છે ‘...વૈદ્ય-દાક્તરો ભલે સર્વ પ્રયત્ન કરી છૂટે, ટોળે વળીને ઊભેલાં સગાંસંબંધીઓ...’ આ તો નજરે જોયેલું બધું ! આ..હા..હા..! સગા-વહાલાઓનો આખો ઓરડો ભરેલો સગા-વહાલાઓનો. ઓલો રોવે ને મરવાની તૈયારી ! આહા..હા..! બાયડી નવી પરણેલો ને દુઃખનો પાર ન મળે...! ધર્મ કર્યો નહોતો, ધર્મ સાંભળવાના જોગે દરકાર (કરી) નહિ. બે ઘડી કદાચિત્ ક્યાંય ગયો હોય ને પાછી ૨૩ કલાક હોળી સળગતી હોય !! આ..હા..હા..! એ ૨૩ કલાકના પાપ (એની સામે) તારા બે ઘડીના પુણ્ય બળી જવાના. ઝીણી વાત છે, પ્રભુ !

એ અહીંયા કહે છે ‘...ટોળે વળીને ઊભેલાં સગાંસંબંધીઓ તરફ તું ભલે દીનતાથી ટગર ટગર જોઈ રહે,...’ આ..હા..હા..! ‘એક રે દિવસ એવો આવશે...’ આહા..! એક રે દિવસ એવો આવશે ત્યારે કોઈ તારું નહિ જોવે સામું. આહા..! સ્ત્રી આમ જોશે... અરેરે...! આ કાયામાં હવે કાંઈ નથી. એમ ધ્રુસકે... ધ્રુસકે... રોશે ! છતાં એનો એક સમય બદલશે નહિ. આ..હા..હા..! ‘એક રે દિવસ એવો આવશે, જાણે જન્મ્યા જ નહોતા જી, સગી રે નારી રે તારી કામની, એ ઊભી ટગ ટગ જોશે જી, આ રે કાયામાં હવે કાંઈ નથી, એમ ધ્રુસકે ધ્રુસકે રોશે જી...’ દેહથી છૂટવાનું (આત્માનું) જ્ઞાન કર્યું નથી અને દેહ ને રાગની એકતાબુદ્ધિમાં જિંદગી ગાળી છે. ભલે (શાસ્ત્રના) જાણપણા કર્યાં હોય, ક્રિયાકાંડ કરી હોય એ કાંઈ ત્યાં શરણભૂત નથી. શુભભાવ કર્યાં હોય તો પુણ્ય-પાપના પરમાણુ બંધાણાં હોય,

એને વર્તમાનમાં તો શુભ ભાવ છે નહિ. મરતાં (મરતી વખતે) પુણ્ય-પાપ કર્યા હોય પૂર્વે એના પરમાણુ પડ્યાં હોય. એ પરમાણુ શું શરણ આપે ? આહા...હા...! સમજાય છે કાંઈ ? હવે તો સમયસાર વાંચવાનું આવશે. એથી આ જરી છેલ્લી વાત બેનના વચનામૃતની લીધી. કાલે સવારમાં તો વ્યાખ્યાન નથી. બપોરે ચાલશે સમયસાર. બપોરે સમયસાર ચાલશે. આહા...હા...!

‘...સગાંસંબંધીઓ તરફ તું ભલે દીનતાથી ટગર ટગર જોઈ રહે, તોપણ શું કોઈ તને શરણભૂત થાય ?’ આ..હા..હા...! એ (બધાં) જોવે કે, આ હવે નહિ બચે. થઈ રહ્યું... એ ઊભાં ઊભાં જોવે ને રોવે ! અને તે પણ એ મરીને ક્યાં ગયો, તેને માટે રોતાં નથી. એ મરીને કઈ ગતિમાં ગયો ? ઢોરમાં કે નરકમાં (ગયો) એને રોતાં નથી ! એની સગવડતા પોતાની વર્તમાન જાય છે, એના તરફથી સગવડતા મળતી જાય, એને (એ) રોવે છે !! આ..હા..હા...! એમ પૂછ્યું છે કોઈએ કે, આ મરીને ક્યાં ગયો ? એમ વિચાર કર્યો છે મરતાં ? આ તિર્યચમાં ગયો કે એકેન્દ્રિયમાં ગયો કે લીલોતરીમાં ગયો ? આહા..હા...! (એ) મરતાં કોઈ એમ એણે વિચાર કર્યો છે ? આ..હા..હા...! ફક્ત એ દુકાનને સાચવતો અને વિષયમાં અનુકૂળ હતો, એ સગવડતા ગઈ એને એ રોવે છે. એ મરીને નરકમાં ગયો તો મારે નહાવા જાવું ક્યાં છે !! આ...હા..હા..હા...! કહો, ‘જેઠાલાલભાઈ’! એ મરીને નરકમાં ગયો કે તિર્યચમાં ગયો - કોઈ દિ’ વિચાર કર્યો છે ? બાયડી મરી, છોકરો મર્યો, છોડી મરી, વહુરુઓ મરી... આ મરીને ક્યા સ્થાને ગઈ હશે ? એનો વિચાર કર્યો છે ? અમારી સગવડતા ગઈ એને રોવે છે !! એ ભલે નરકમાં ગયો હોય, તિર્યચમાં - ઢોરમાં ગયો હોય...! આ..હા..હા...! આવી સ્થિતિ સંસારની છે !!

એમાં આ ભાવના જો આત્માની (ન કરી), રાગથી ભિન્ન પાડવાના સંસ્કાર (પ્રાપ્ત) ન કર્યા... આહા..હા...! વિકારની વેદનાથી પ્રભુનું આનંદનું વેદન જુદું છે, એવા સંસ્કાર જો (પ્રાપ્ત) ન કર્યાં (તો) પ્રભુ ! (તારી) ગતિ બગડી જશે. ત્યાં કોઈ સહારો ને સથવારો નથી. ત્યાં કોઈ સફારશ જગતમાં લાગુ પડતી નથી કે, ભાઈએ બહુ આવું કર્યું હતું, અમારું (આમ) કર્યું હતું. અમારું (તેમ) કર્યું હતું, અમારી નાતમાં અગ્રેસર હતો, અમારો પ્રમુખ હતો, અમારો ફલાણો હતો - ત્યાં કોઈ (આવી) સફારશ કામ આવે એવું નથી, આહા..હા...! એ મરીને એકલો ટળવળતો.... ટળવળતો.. છૂટીને વયો (ચાલ્યો) જશે !

જેને દેહ ને રાગ અને આત્મા તદ્દન ભિન્ન છે એવા સંસ્કાર જેણે નાખ્યાં નથી, (આત્માનો) અનુભવ તો ભલે ન હો, પણ સંસ્કાર પણ નાખ્યાં નથી આહા...! બહારની અનુકૂળતાની ચીજમાં રાજીવો કરીને રખડી મર્યો છે.

એ અહીં કહે છે, ‘...ટગર ટગર જોઈ રહે, તોપણ શું કોઈ તને શરણભૂત થાય એમ છે ? જો તેં શાશ્વત સ્વયંરક્ષિત જ્ઞાનાનંદસ્વરૂપ આત્માની....’ આ..હા..હા...! આ કરવાનું

છે. લાખ વાતની વાત...! છ ઢાળામાં આવે છે. 'જ્ઞાનચંદ્રજી'! 'છ ઢાળા'માં આવે છે. 'લાખ વાતની વાત, નિશ્ચય ઉર આણો, છોડી જગત દ્વંદ્વ-ફંદ નિજ આત્મ ઉર ધ્યાવો' - એ વિના બધાં થોથે-થાથાં (છે). રોઈને - મરીને (બધાં) જવાનાં ઢોરમાં !! આહા..હા..! આર્ય માણસ હોય એટલે માંસ ને દારૂ તો ન ખાધાં હોય એટલે વચલી દશા એને આવવાની તિર્યચની - ઢોરની - પશુની. અનંતે કાળે પાછું મનુષ્યપણું ક્યારે મળશે એમાંથી ? આ..હા..હા..! અરે...! એણે વિચાર કર્યાં નથી. પરના વિચાર ને પરના કાર્યમાં રોકાઈને પોતાનું પોતે બગાડ્યું છે. એની એને ખબર નથી કે હું મારું બગાડું છું !! આહા..!

'જો તેં શાશ્વત સ્વયંરક્ષિત....' ભગવાન શાશ્વત અંદર છે (એ) સ્વયંરક્ષિત છે. એને (રક્ષિત) રાખે તો રહે, એવું નથી. (એવો) ચૈતન્ય ભગવાન સ્વયં રક્ષિત છે. સ્વયં - પોતે પોતાથી રક્ષાયેલો છે. આ..હા..હા..! '...સ્વયંરક્ષિત જ્ઞાનાનંદસ્વરૂપ....' અતીન્દ્રિય જ્ઞાન ને અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપ એવા '...આત્માની પ્રતીતિ - અનુભૂતિ કરી આત્મઆરાધના કરી હશે....' આ..હા..હા..! આ કરવાનું (છે) ! બીજું બધું તો બહારની ધમાલ ને ગમે તે હો ! આહા..હા..! શું કહ્યું ?

'...શાશ્વત સ્વયંરક્ષિત....' ભગવાન (આત્મા) અંદર તો સ્વયંરક્ષિત છે. કોઈ રાખે તો રહે, ન રાખે તો ન રહે (એવું નથી). એ તો નિત્યાનંદ પ્રભુ છે ! સત્ ચિદાનંદ પ્રભુ ! દેહ દેવળમાં બિરાજમાન સ્વયંરક્ષિત છે. આહા..હા..! એની સામું જો ! એને જો ! અંદર કાંઈક છે અંદર !! અંદરમાં નિધાન ભર્યું છે !! આહા..હા..! એ નિધાન જોવાને નવરો થતો નથી. આહા..! બહારની હોંશુ ને હરખ (આડે નિધાન જોવા નવરો થતો નથી) ! બહારની હોંશુ...

સ્તવન છે.... એક સ્તવન ! સ્વાધ્યાય. ચાર સ્વાધ્યાય છે. સજ્જાયમાળા ચાર. એક-એકમાં ૨૦૦-૩૦૦ સ્વાધ્યાય છે. એક-એક સ્વાધ્યાયમાં દસ-દસ, પંદર-વીસ શ્લોક છે. એવા ચાર (સ્વાધ્યાય છે). હું તો દુકાન પર હતો (ત્યારે) મેં મગાવ્યાં હતાં. વીસ વર્ષની ઉમરે...! ચાર. ચાર. બધાં વાંચેલાં. એમાં એક આ આવ્યું હતું. 'હોંશિડા હોશ ન કીજિએ' - હે જીવ ! તારી ચૈતન્યની સત્તા છોડીને પરની હોંશમાં હોંશ ન કરીશ પ્રભુ ! આ..હા..હા..! સજ્જાય છે. ચાર સજ્જાય માળા ચાર છે, શ્વેતાંબરમાં છે. તે વખતે તો દુકાન ઉપર બધાં પુસ્તક મગાવેલા. એક-એકમાં ૨૫૦-૩૦૦ સજ્જાય (છે) એવી ચાર સજ્જાયમાળા છે. એમાં એક આ હતું. આ..હા..હા..! પ્રભુ ! તું હોંશ ક્યાં કરે છે ? તારું સ્વરૂપ અંદર જ્ઞાનાનંદ ભર્યું છે, એના તરફની તને હોંશ આવે નહિ, એના તરફનો તને પ્રયત્ન આવે નહિ, એના તરફનો તને હરખ આવે નહિ અને એના વિના તને આ પુણ્ય ને પાપ અને તેના ફળમાં હરખ ને હોંશું (આવે છે) ! પ્રભુ ! મરી ગયો તું ! આહા..હા..હા..! છે ?

'...સ્વયંરક્ષિત જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ આત્માની પ્રતીતિ....' એ પ્રતીતિ કેમ થાય ? એ વાત

તો આપણે આખો દિ' ચાલે છે. દેહ પણ હું નહિ, વાણી હું નહિ, મન હું નહિ, પાપના પરિણામ હું નહિ, પુણ્યના પરિણામ હું નહિ, એક સમયની પર્યાય ઉપર દષ્ટિ નહિ, આ...હા..હા..! એનું ત્રિકાળી સ્વસંવેદન સ્વયંરક્ષિત આત્મા (છં), તેની પ્રતીતિ કરી હોય.... તે સ્વરૂપની પ્રતીતિ (પોતે) પર્યાય છે, પણ પ્રતીતિ કરવી કોની ? ત્રિકાળ જ્ઞાયકસ્વરૂપની ! આહા..હા..!

હવે આમાં બહારમાં હોળી હળગતી હોય, બહારમાં પચ્ચીસ-પચાસ પેદા લાખ થતાં હોય, (એક) વરસોમાં લાખોની પેદાશ દિવસની હોય (એમાં) એ મૂંઝાઈ ગયો. છોકરાં સારા પાક્યા હોય.... થઈ રહ્યું ! જાણે અમે ક્યાંય ચડી ગયા ! બાપુ...! એ બધું નાશવાન છે, ભાઈ !

આ સ્વયંરક્ષિત પ્રભુ, જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવ તેની પ્રતીતિ, તેની અનુભૂતિ બે (શબ્દ) છે ને ? તેની પ્રતીતિ અને તેની અનુભૂતિ. '....કરી આત્મઆરાધના કરી હશે,....' આ...હા..હા..! 'આત્મઆરાધના' ! પુણ્યની આરાધના ને રાગની આરાધના ને વ્યવહારની આરાધના - એ નહિ. આવે વ્યવહાર, વચ્ચે આવે. પણ એ બધું હેય (છે) - છોડવા લાયક છે.

આહા..હા..! અંતરનો સ્વયં આનંદ સ્વભાવ (છે, તેની) '....અનુભૂતિ કરી આત્મઆરાધના કરી હશે, આત્મામાંથી શાંતિ પ્રગટ કરી હશે,....' આ કરવાનું છે. લાખ વાતની વાત - નિજ આતમ ઉર ધ્યાવો ! આહા..હા..! છ ઢાળામાં આવે છે ને ? લાખ વાતની વાત નહિ... અનંત વાતની વાત ! કરોડ વાતની નહિ... અનંત વાતની વાત ! અનંતી વાતની (વાત) 'નિજ આતમ ઉર ધ્યાવો !' પ્રભુ અંદર આત્મા મારો જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવ છે, એના ઉપર દષ્ટિ કરીને એનું સેવન કર, તો તારા જન્મ-મરણના આંટા મટશે. નહિતર જન્મ-મરણના આંટા, ચોરાશીના અવતાર એવાને એવા ઊભા છે અને એવાને એવા ઊભા રહેશે. આ...હા..હા..! નવરાશ ક્યાં છે પણ એ ? સાંભળવા મળે (તોપણ) ત્યાંને ત્યાં પડ્યો રહે. આહા..હા..!

(અહીં) કહે છે કે, '....આત્મામાંથી શાંતિ પ્રગટ કરી હશે,....' આત્મામાં શાંતરસ પડ્યો છે, આત્મામાં અકષાય રસ પડ્યો છે. અકષાય રસ કહો, શાંત રસ કહો, ચારિત્ર ગુણ કહો, અંદર રમણતા નામનો ગુણ કહો - એવો ગુણ (પડ્યો છે) એવો શાંતરસ અનાદિ અનંત પડ્યો છે. આ...હા..હા..! એ આત્મામાંથી શાંતિ પ્રગટ કરી હશે,.... પણ એ શક્તિરૂપે શાંતિ છે. આહા..! સ્વભાવમાં શાંતિ પડી છે. એને પર્યાયમાં વ્યક્ત - પ્રગટ કરી... આહા..!

(સમયસાર) ૪૯ ગાથામાં તો ત્યાં સુધી કહ્યું છે - આત્મા પર્યાયને સ્પર્શતો નથી ! આ...હા..હા..! શું કહ્યું ? રાગને તો સ્પર્શતો નથી દ્રવ્ય સ્વભાવ પણ એ પર્યાયને સ્પર્શતો નથી !! અને એની એ પર્યાય દ્રવ્યને અડતી નથી. ૪૯ ગાથા.... 'અવ્યક્ત...!' અવ્યક્તના છ બોલ છે. (એમાં આવે છે). આહા..હા..! વ્યક્ત ને અવ્યક્તનું જ્ઞાન હોવા છતાં, વ્યક્ત

નામ પર્યાય અને અવ્યક્ત નામ દ્રવ્ય, બે નું જ્ઞાન હોવા છતાં તે આત્મા વ્યક્ત નામ પર્યાયને સ્પર્શતો નથી. અરરર....! આ વાત સાંભળવી કઠણ પડે ! શું કહ્યું ?

આત્મા ત્રિકાળી સ્વરૂપ છે તેને ત્યાં 'અવ્યક્ત' કીધું છે અને પ્રગટ પર્યાયને વ્યક્ત કીધું છે. એ પ્રગટ પર્યાય જે છે તેનું અને અવ્યક્તનું જ્ઞાન હોવા છતાં, વ્યક્ત નામ પર્યાયને દ્રવ્ય સ્પર્શતું નથી. આ..હા..હા..! ગજબ વાત છે ! એને (એમ માનવાને) ઠેકાણે આ અને આને, આમ અડાડું છું ને શરીરને આમ કરું છું, શરીરથી ભોગ લઉં છું.... (એમ માને છે). આ..હા..હા..! પ્રભુ.... પ્રભુ... પ્રભુ...! ગજબ વાતું છે, બાપુ !

પરમાત્માનું સર્વજ્ઞ ત્રિલોકનાથ સત્ય (આ છે કે) એ વ્યક્ત પર્યાયને પણ અવ્યક્ત - ત્રિકાળી દ્રવ્ય, શુદ્ધ સત્ચિદાનંદ, શાંતિનો સાગર તે પર્યાયને સ્પર્શતો નથી ! આહા..હા..! એ પર્યાયને અડતો નથી. આ શું વાત છે !! 'ઝવેરચંદભાઈ'! ૪૯ ગાથામાં છે સમયસાર. ૪૯ ગાથામાં. છ બોલ છ અવ્યક્તના. 'અવ્યક્ત'ના છ બોલ છે. આહા..! એ વ્યક્ત એવો જે આત્મા ત્રિકાલ એ નહિ પણ વર્તમાન પર્યાય પ્રગટ છે તેને વ્યક્ત કહીએ. અને ત્રિકાળી જે પ્રગટ નથી તેને અવ્યક્ત કહીએ. એને પર્યાયની અપેક્ષાએ અવ્યક્ત કહીએ, અપ્રગટ કહીએ. વસ્તુની અપેક્ષાએ તેને પ્રગટ કહીએ. અરે.....! અરે.....! આ ક્યાં સાંભળ્યું જાય !

આ અંતર(માં) પકડ્યા વિના એના જન્મ-મરણના આરા, ચોરાશીના ફેરા ફરવાના મટતાં નથી, બાપુ ! એ બહારમાં ગમે તે રીતે મનાવે અને માને કે આમ કર્યું ને ફલાણું કર્યું ને અમે આમ કર્યું, દાનમાં પૈસા કરોડો ખર્યા માટે કાંઈક અમારા જન્મ-મરણ ઘટશે (એમ માનવું) હરામ છે, (એમ) કહે છે. આ..હા..હા..!

અહીંયા કહે છે કે, શાંતિનો સાગર પ્રભુ છે, કેમ બેસે.....? કેમકે એનામાં એક ચારિત્ર નામનો ગુણ અનાદિ(થી) છે. એ ચારિત્રગુણનું સ્વરૂપ શાંત છે. ચારિત્રગુણનું સ્વરૂપ અકષાય છે. એ અકષાય શાંત ભાવ એ ત્રિકાળ છે. એ શાંત ભાવને સ્પર્શ્યા વિના એટલે પ્રગટ કર્યા વિના (જન્મ-મરણ નહિ મટે). (પ્રગટ થયેલો શાંત ભાવ ત્રિકાળીને) સ્પર્શતો તો નથી. જરી ઝીણું પડે. શાંતિ જે પર્યાય છે પરમાર્થ ધર્મની એ શાંતસ્વરૂપ પ્રભુ છે ત્રિકાળ, તેને તે અડતી તો નથી. આ..હા..હા..! કેમકે દ્રવ્યનું વેદન હોતું નથી. વેદન પર્યાયનું હોય છે અને તેથી તો એમ કહ્યું છે કે આનંદ અને શાંતિનું જે વેદન હોય તે આત્મા (છે) ! અમારે તો તે આત્મા (છે). રાગ આદિ તો આત્મા નહિ પણ દ્રવ્ય પણ આત્મા અમારે નહિ !! 'પંડિતજી'! દ્રવ્ય આત્મા અમારે નહિ ! આ..હા..હા..! વીસમા બોલમાં કહ્યું છે. ૧૭૨ ગાથા- પ્રવચનસાર.

રાગ- દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા એ તો આત્મા નહિ, એ તો અનાત્મા છે. આહા..હા..! પણ એક સમયની પર્યાય એ પણ દ્રવ્ય નહિ - વસ્તુ નહિ. એ નિર્મળ પર્યાય - સમ્યગ્દર્શન(ની) જ્ઞાનની, શાંતિની નિર્મળ પર્યાય - એ પર્યાયને દ્રવ્ય સ્પર્શતું નથી. વેદનમાં પર્યાય આવે છે

ધર્મીને. શાંતિ...શાંતિ...શાંતિ...શાંતિ... બીજી રીતે કહીએ તો (એ) અકષાય ભાવ (છે). આહા..હા..!

એકવાર એ કહ્યું હતું - 'જેમ નિર્મળતા રે સ્ફટિક તણી, જેમ નિર્મળતા રે સ્ફટિક તણી, તેમ જ જીવ સ્વભાવ રે..., શ્રી જિનવીરે ધર્મ પ્રકાશિયો, શ્રી જિનવીરે ધર્મ પ્રકાશિયો, પ્રબળ કષાય અભાવ રે...' એ પુણ્ય - પાપના ભાવ કષાય છે. એનો અભાવ (થવો) તેને ભગવાને ધર્મ કહ્યો છે. અરરર...! સમજાણું કાંઈ ? આ મંદિરો બનાવે ને લાખો રૂપિયા ખર્ચે ને કરોડો રૂપિયા ખર્ચે એથી કરીને એને ધર્મ થઈ જાય, એના જન્મ-મરણ મટે (એવું નથી). 'ભભૂતમલજી' !

આ..હા..હા..! અહીંયા પ્રભુ શાંતરસથી (ભરેલો) પડ્યો છે ને અંદર ! અકષાય સ્વરૂપ કહો કે શાંત કહો કે ચારિત્ર કહો - એવો એનો સ્વભાવ ચારિત્રનો અનાદિ અનંત પડ્યો છે અંદર. એના ઉપર નજર કરતાં જે પર્યાયમાં જે શાંતિ પ્રગટે, તે શાંતિને - મુક્તિના માર્ગને સમ્યગ્દર્શન કહે છે. આ સમ્યગ્દર્શન વિના જે કાંઈ કરવામાં આવે એ બધું 'એકડા વિનાના મીંડાં છે.' કોરે કાગળે એકડા વિનાના કરોડ મીંડાં (કરે) (તો) એની કોઈ સંખ્યા (થતી) નથી. આ..હા..હા..! આકરી વાત છે, પ્રભુ !

અંદર ભગવાન શાંત...શાંત...શાંત... સ્વરક્ષિત (બિરાજે છે). એને રાખે તો રહે, એવું નથી. એ તો સ્વરક્ષિત જ છે અને જ્ઞાનાનંદસ્વરૂપ છે. મરણ ટાણે પ્રભુ ! તને આ જો યાદ ન આવે... આહા..હા..! મરણ ટાણે જો આ સાધકપણું પ્રગટ્યું નહિ હોય (તો) એ મરણ ટાણે (તું) ભિંસાઈ જઈશ, દુઃખમાં ભિંસાઈ જઈશ, પીડાઈશ અને મરીને ઢોર ને નરકમાં જવું પડશે. આહા..હા..!

અરે...! એનો વિચારે (પણ) કે દિ' કર્યો છે ? (કે) મારું શું થશે ? હું અહીંથી (ક્યાં જઈશ) ? દેહ તો છૂટશે પણ હું કાંઈ છૂટવાનો છું ? છૂટવાનો છું (પણ) દેહથી (છૂટવાનો છું). માણસ એમ કહે છે ને કે, દેહ છૂટે એ જીવ ગયો ! એમ કહે છે કે જીવ મરી ગયો ? દેહ છૂટે ત્યારે એમ કહે છે ને કે, Pulse હાથ આવતા નથી, બાપુ ! જીવ ગયો લાગે છે. આમાં જીવ લાગતો નથી. (અહીંથી) ગયો ત્યારે (બીજે) ક્યાંક રહ્યો છે કે નહિ ? અહીંથી ગયો ત્યારે ક્યાંક રહ્યો છે કે નહિ ? (તો) ક્યાં રહ્યો છે ? એ આત્માના ભાન વિના કષાય કર્યા હોય તો મરીને ઢોરમાં રહ્યો હશે ! આહા..હા..! આત્માનું જેણે સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્દર્શનના સંસ્કાર અંતરમાં નહિ નાખ્યાં હોય અને બહારના સંસ્કારનાં ઘેરામાં ઘેરાયેલો હશે... આ..હા..હા..! એ મરણ કરીને ક્યાંય (ચાલ્યો) જશે. આહા..હા..!

(માટે અહીંયા કહે છે) '...આત્મામાંથી શાંતિ પ્રગટ કરી હશે, તો તે એક જ તને શરણ આપશે.' સિદ્ધાંતમાં તો એ લેખ છે કે ચત્તારિ અરિહંતા શરણાં. - મંગલિકમાં આવે છે ને ? 'અરિહંતા શરણાં, સિદ્ધા શરણાં, સાહુ શરણાં, કેવળીપણત્તો ધમ્મો શરણાં' - એ

ચારે બોલ વિકલ્પ છે. એ નિશ્ચયથી શરણ નથી. અરિહંત શરણ નથી, સિદ્ધ શરણ નથી, સાધુ શરણ નથી, અરે....! કેવળીએ પ્રરૂપેલો ધર્મ એ તો પર્યાય છે, એ પણ શરણ નથી ! શરણ અંદર ભગવાન (આત્મા) ચિદાનંદ છે !! આહા..હા..! ઉત્તમ મંગલિક, ઉત્તમ શરણ ને ઉત્તમ દાતા....! આહા..હા..! એ પ્રભુ અંદર ભર્યો છે, ભાઈ ! પણ તને ખબર નથી. આહા..હા..! એવો તું ભગવાન છો ! એ પામર થઈને ફરે...? આહા..! એ કહે છે - (આત્મામાંથી) શાંતિ પ્રગટ કરી હશે (તો) એ એક જ તને શરણ આપશે. ‘એક જ’ (શરણ આપશે) ! ‘શમો અરિહંતાણં, શમો અરિહંતાણં....’ કર તો પણ એ શરણ નહિ આવે, (એમ) કહે છે. આહા..હા..! ભગવાનનું નામ લ્યો. ભગવાનનું નામ લ્યો, ભાઈ ! (એમ લોકો કહે છે ને ?) આહા..હા..! ભગવાનનું નામ (લેવું) એ વિકલ્પ પણ રાગ છે. આ..હા..હા..!

અંતર આનંદ સ્વરૂપ ભગવાન છે એનું જ્ઞાન કરીને લક્ષ તો કર ! બીજા તરફનું લક્ષ છોડી દે ! બીજાથી કંઈ પણ કલ્યાણ ને શ્રેય નથી. આત્મામાં એ સંસ્કાર નાખ્યાં વિના આગળ જઈને સમક્રિત પામશે નહિ. આગળ જઈને મિથ્યાત્વમાં રખડશે ચાર ગતિ(માં) પાછો. મનુષ્યપણું હારી જશે.

એ (અહીંયા) કહે છે - ‘....તે એક જ તને શરણ આપશે.’ એ ચાર મંગલિકને પણ ‘અમંગલિક’ કહ્યાં છે ! આહા..હા..! એકત્વ સપ્તતિ પદ્મનંદી પંચવિંશતીમાં છે. ‘એકત્વ સપ્તતિ’ નામનો અધિકાર. ત્યાં એમ લીધું છે કે, એ ચાર શરણ એ નહિ. એ ચાર શરણ એ નહિ. શરણ ભગવાન આત્મા છે અંદર ! આહા..હા..! અંદર અખંડાનંદ પ્રભુ શાંતિનો સાગર, અતીન્દ્રિય તેજના પ્રકાશવાળો - ચેતનના પ્રકાશનો પૂંજ પ્રભુ અંદર છે. પણ તારી નજરું ગયા વિના નિધાન તને દેખાશે નહિ. આહા...! એ રાગ અને પર્યાયના પ્રેમમાં રોકાઈ જઈ અને સ્વને ભૂલીને એ રખડે છે. સાધુ થયો ! દ્વિગંબર સાધુ....., નગ્ન મુનિ (થયો) ! આહા..હા..! અઘ્ણવીસ મૂલગુણ પાળ્યાં, પંચ મહાવ્રત ધારણ કર્યા પણ આત્મજ્ઞાન વિના શૂન્ય થયું. આહા..હા..! એના વિના એકે સમય (પણ) શાંતિ ન મળી.

એ અહીં કહે છે કે જો (આત્મામાંથી) શાંતિ પ્રગટ કરી હશે, ‘....તો તે એક જ તને શરણ આપશે. માટે અત્યારથી જ તે પ્રયત્ન કર.’ પછી કરીશ.... પછી કરીશ, એમ વાયદો રહેવા દે ! ‘જેને જેની રુચિ હોય તેના તેને વાયદા ન હોય,’ જેમાં જેને રુચિ હોય તેનો વાયદો ન હોય. આ...હા...હા..! એમ જો આત્માની રુચિ હોય તો એને વાયદો નહિ હોય કે, હમણાં નહિ, પછી કરશું. પછી કરશું.... પછી કરશું... એને પછી કરશું રહેશે ! સમજાણું કાંઈ ? આહા..હા..!

એ દાખલો એક આવે છે. વાણિયાનું જમાણ હતું, એમાં બારોટ આવ્યાં, બારોટ કહે કે, ‘અમને પણ જમાડો, તમારા પાંચ-પાંચ હજાર માણસ જમે છે, ભેગાં અમે પાંચસો બારોટ છીએ (અમને પણ) જમાડો !’ વાણિયાએ કહ્યું ‘આજ નહિ કાલે ! કાલે વાત આજે નહિ

!' (બારોટ) બીજા દિવસે (પાછાં) આવ્યાં, (ત્યારે વાણિયાએ કહ્યું) 'શું લખ્યું છે આ ? - આજ નહિ કાલ !' એ કાલ કોઈ આવે નહિ ને બારોટ કોઈ દિ' જમે નહિ. આહા..હા...! એમ હમણાં નહિ... હમણાં નહિ... હમણાં નહિ.... (જે કરે છે એની) પછી પહેલાં આવે નહિ અને હમણાં નહિ.. હમણાં નહિ... (કરતાં - કરતાં) એમને એમ મરીને હાલ્યો જઈશ ચોરાશીના અવતારમાં !! આહા...! (જેમ) બારોટને જમવાનું મળે નહિ, એમ આને સાચું કોઈ દિ' થાય નહિ. આહા..હા...! હમણાં નહિ પછી વાત. થોડું કરી લઈએ દીકરા-દીકરીયુંનું. (પછી વાત). દીકરો ન હોય તો કો'કનો દીકરો લે ! શું કહેવાય (એને) ? દત્તક... દત્તક...! દત્તક લે ! આ..હા...હા...! અરે...! દીકરી ન હોય તો, દીકરીનો દીકરો હોય એને સાચવે ! આહા..હા...! પણ એને સાચવીને એ ત્યાં ને ત્યાં રોકાય. ભગવાન આત્મા અંદર ક્યાં ચીજ છે ? (એ શોધતો નથી). આ..હા..હા...! અરેરે...! અનંતવાર તેં (એ બધું) કર્યું, પ્રભુ !

અહીંયા કહે છે '....તે પ્રયત્ન કર.' એક જ પ્રયત્ન કર - આત્મ સ્વભાવ શુદ્ધ ચૈતન્ય છે તેના તરફનો પુરુષાર્થ કર ! એ પુરુષાર્થથી પ્રાપ્ત થાય એવો છે. 'કમબદ્ધ' ભલે હો. પણ કમબદ્ધમાં પુરુષાર્થ છે. કમબદ્ધમાં અકર્તાપણાનો પુરુષાર્થ છે. અકર્તાપણું થાય તો જ્ઞાતાપણું થાય. અકર્તા નિષેધથી (નાસ્તિથી) છે, જ્ઞાતાપણું અસ્તિથી છે. જે સમયે જે થવાનું (એવા કમબદ્ધનો) એનો જ્યાં નિર્ણય કરે ત્યારે આત્મા રાગનો અને વર્તમાન પર્યાયનો પણ કર્તા નહિ. આહા..હા...! ત્યારે તે પર્યાયનો પણ જ્ઞાતા-દૃષ્ટા થઈ જશે, ગજબ વાત છે, ભાઈ !

એ અહીં કહે છે - એ પ્રયત્ન કર અંદરમાં, બાપુ ! આહા..હા...! 'માથે મોત ભમે છે....' આ..હા..હા...! ક્ષણ-ક્ષણે અંદર મોત તો ભમે છે. ક્યારે દેહ છૂટશે (તેની ખબર નથી).

એક (મુમુક્ષુ વાત કરતાં હતાં,) 'મલકચંદ'. પેલા કેવા ? કયું ગામ કીધું ? 'મલકાપુર'. 'મલકાપુર'નો એક 'સ્વરૂપચંદ' છે. છોકરો બહુ હોશિયાર છે. જેણે આ.. મોક્ષમાર્ગ કંઠસ્થ છે. એ કુવારો હતો તો એ મોક્ષમાર્ગ કંઠસ્થ કરેલો. પછી તો વેપાર દશ-દશ હજારના કાપડનો મોટો બધો વેપારી થઈ ગયો. ઇ કહે, મારી ઉમરનો ૨૮ વર્ષનો બીજો મિત્ર મારી પાસે બેઠો હતો. બન્ને અમે વાતું કરતાં હતાં. એને રોગ નહિ, કાંઈ નહિ. વાતું કરતાં હતાં જ્યાં જોડે ઓલા ત્યાં ફૂ... એટલું થયું ! મેં ત્યાં આમ જોયું તો - મરી ગયો !! કાંઈ કરતાં કાંઈ નહિ. આમ ફૂ... (થયું), સ્થિતિ પૂરી થઈ ગઈ ! ફૂ... એટલું થયું ત્યાં દેહ છૂટી ગયો. રોગરમણ નહિ, હજી તો વાતું કરતાં હતાં. એ 'સ્વરૂપચંદ' કહેતો હતો. 'મલકાપુર'નો છે. 'સ્વરૂપચંદ' છોકરો હોશિયાર છે. 'મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક' બહુ જાણે છે. કંઠસ્થ જેવું થઈ ગયું છે એને. એક એક લીટી એની. એ પ્રસંગ કરે 'મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક'માંથી ત્યારે જણાઈ જાય કે આને મોક્ષમાર્ગ (પ્રકાશક) ઘણો જ યાદ છે. એ કહેતો હતો કે મિત્ર સાથે આમ બેઠા'તા વાત કરતા આમ જ્યાં આમ જરા ફૂ થયું જોયું. ત્યાં દેહ છૂટી ગયો. દેહ છૂટવાને

કાળે પહેલા કોઈ પ્રસંગ આવશે કે, હવે હું - મરણ આવું છું, હોં.....! એમ આવીને (કહીને) મરણ નહિ આવે. મરણ પૂછવા નહિ આવે ત્યાં. આહા..હા..! અકાળે જ આમ મૃત્યુ થઈ જશે. ‘અકાળે’ શબ્દે - તને ખ્યાલમાં નથી એ અપેક્ષાએ (અકાળ છે). બાકી તો કાળે તો તે જ કાળ છે. આહા..હા..! એ કાળે તુ જતન જો કરીશ... આહા..!

‘માથે મોત ભમે છે’ એમ વારંવાર સ્મરણમાં લાવીને...’ છે ? ‘...એમ વારંવાર સ્મરણમાં લાવીને....’ આ..હા..હા..! ‘...પણ તું પુરુષાર્થ ઉપાડ...’ એ મોતને વારંવાર યાદ કરીને પણ પુરુષાર્થ ઉપાડ (એમ કહે છે). ‘...કે જેથી ‘અબ હમ અમર ભયે, ન મરેંગે’...’ આ...હા..હા..! જેને એ આત્માનું જ્ઞાન થાય.... ‘અબ હમ અમર ભયે ન મરેંગે’ - હમ મરતા નહિ. હમ તો અમર હો ગયે. અમારો આત્મા અમર (છે). અમે અમરને જાણ્યો, અમરને અનુભવ્યો, અમરની પ્રતીતિ કરી - ‘અબ હમ ન મરેંગે.’ એ વચન છે ‘આનંદઘનજી’નું. ‘આનંદઘનજી’ એક શ્વેતાંબરમાં થઈ ગયા છે. ‘અબ હમ કબહુ ન કબહુ મરેંગે !’ આ...હા..હા..!

એ કહે છે, જુઓ ! ‘અબ હમ અમર ભયે, ન મરેંગે...’ શાંતિના નાથનું આગળ અંદર જો રટણ હશે, અંતર જ્ઞાતા-દષ્ટા ને આનંદનું જો રટણ હશે તો ‘અબ હમ અમર ભયે’ - આત્મા અમર છે. આત્મા કોઈ દિ’ મરતો નથી. આહા..હા..! આત્મા તો અમૃતનો સાગર છે. એટલે ? અમૃત એટલે ? જે કોઈથી મરતો નથી, અમૃત - એ કોઈને મારતો નથી. કોઈથી તે મર્યો જાતો નથી, એવો એ અમૃતસાગર છે. આહા..હા..! એવા આત્માનું જેને અંતરમાં રટણ થયું, જેને લગની લાગી, જેને સંસ્કાર પડ્યાં, જેના સ્મરણમાં વારંવાર જ્ઞાયક છું... જ્ઞાયક છું... જ્ઞાયક છું... એવા સંસ્કાર નાખ્યાં હોય, એને જ્ઞાયકનું ભાન થતાં... એમ કહે છે, જુઓ ! છે ને ? આહા..હા..! ‘...એવાં ભાવમાં તું સમાધિપૂર્વક દેહત્યાગ કરી શકે.’ ‘અબ હમ અમર ભયે ન મરેંગે’ - આત્મા અમર - નિત્ય છે, એ નિત્યનું જ્યાં અંતર(માં) જ્ઞાન અને સમ્યગ્દર્શન થયું (એ કહે છે) ‘અબ હમ ન મરેંગે.’ છે ? ‘...એવા ભાવમાં તું સમાધિપૂર્વક....’ (અર્થાત્) શાંતિ...શાંતિ...શાંતિ... (પૂર્વક દેહ છોડીશ).

એક જણ મરતો હતો, દેહ છૂટતો હતો (એ) જાણપણાવાળો હતો. (ત્યારે) પછી બીજા સંભળાવતાં હતાં તેને. સંભળાવતા હતા. (ત્યારે તેણે કહ્યું) ‘ભાઈ ! સંભળાવવું મૂકી દે ! હવે મને સંભળાવવું મૂકી દે. હું તો મારા ધ્યાનમાં છું.’ સંભળાવવામાં પણ સામું લક્ષ (છે), (એ) રાગ છે, સાંભળવામાં પણ રાગ છે. એ રાગમાં રહેશે તો પણ એનું મૃત્યુ મૃત્યુ સત્ય (સમ્યક્પ્રકારે) નહિ થાય. ‘રાગથી રહિત હું મારા ધ્યાનમાં છું. મને હવે કોઈ સંભળાવશો નહિ, મારે કાંઈ સાંભળવું નથી. મારે આ (મારો) પ્રભુ છે અંદર.’ આહા.....! સમજાય છે ? આમ એક જણને મૃત્યુ થયું હતું.

એ અહીં કહે છે ‘...એવા ભાવમાં તું) સમાધિપૂર્વક દેહ ત્યાગ કરી શકે. જીવનમાં એક શુદ્ધ આત્મા જ ઉપાદેય છે.’ - જીવનમાં એક શુદ્ધ આત્મા જ ઉપાદેય છે. જુઓ !

આ સરવાળો ! નિમિત્ત છે તે ઉપાદેય - આદરણીય નથી. શુભ રાગ પણ આદરણીય નથી, એક સમયની પર્યાય પણ આદરણીય નથી, આહા..હા..હા..! એક ત્રિકાળી શુદ્ધ આત્મા જ અંગીકાર કરવા લાયક છે. ક્યારે બેસે...? છે છેલ્લો શબ્દ ? ‘...એક શુદ્ધ આત્મા જ...’

કોણ આત્મા ? જીવનમાં એક શુદ્ધ આત્મા (જ ઉપાદેય છે). શુદ્ધ સ્વરૂપ અંદર પ્રભુ (આત્મા બિરાજમાન છે). જેમ ડાબલામાં હીરો જુદો પડ્યો હોય એમ રાગ અને શરીરથી ભિન્ન અંદર ભગવાન હીરો - ચૈતન્ય હીરલો પડ્યો છે. એની જેણે દષ્ટિ અને સંસ્કાર કર્યાં એને હવે મરણની બીક રહી નહિ. એને હવે ભવ કરવાનું રહ્યું નહિ. એ આત્માનું શરણ કરશે તો, એ વિના હજી તો અરિહંત ને સિદ્ધનું શરણ કરવા (લેવાં) જશે તો (એ પણ) રાગ છે. આ..હા..હા..! એ ૪૧૨ થયો.

“સર્વજ્ઞભગવાન પરિપૂર્ણજ્ઞાનરૂપે પરિણમી ગયા છે. તેઓ પોતાને પૂર્ણપણે - પોતાના સર્વગુણોના ભૂત-વર્તમાન-ભાવી પર્યાયોના અવિભાગ પ્રતિચ્છેદો સહિત - પ્રત્યક્ષ જાણે છે. સાથે સાથે તેઓ સ્વક્ષેત્રમાં રહીને, પર સમીપ ગયા વિના, પરસન્મુખ થયા વિના, નિરાળા રહીને લોકાલોકના સર્વ પદાર્થોને અતીન્દ્રિયપણે પ્રત્યક્ષ જાણે છે. પરને જાણવા માટે તેઓ પરસન્મુખ થતા નથી. પરસન્મુખ થવાથી તો જ્ઞાન દબાઈ જાય છે - રોકાઈ જાય છે, ખીલતું નથી. પૂર્ણરૂપે પરિણમી ગયેલું જ્ઞાન કોઈને જાણ્યા વિના રહેતું નથી. તે જ્ઞાન સ્વચૈતન્યક્ષેત્રમાં રહ્યાં રહ્યાં, ત્રણે કાળનાં તેમ જ લોકાલોકનાં બધાં સ્વ-પર જ્ઞેયો જાણે કે જ્ઞાનમાં કોતરાઈ ગયાં હોય તેમ, સમસ્ત સ્વ-પરને એક સમયમાં સહજપણે પ્રત્યક્ષ જાણે છે; જે વીતી ગયું છે તે બધાંને પણ પૂરું જાણે છે, જે હવે પછી થવાનું છે તે બધાંને પણ પૂરું જાણે છે. જ્ઞાનશક્તિ અદ્ભુત છે.” ૪૧૩.

તેરમું. (૪૧૩.) ‘સર્વજ્ઞ ભગવાન પરિપૂર્ણજ્ઞાનરૂપે પરિણમી ગયા છે.’ ત્રણ લોકના નાથ આ જ આત્મા સર્વજ્ઞપણે થયાં (છે). આ..હા..હા..! આ થઈ ગયા એની વાત છે. ‘તેઓ પોતાને પૂર્ણપણે - પોતાના સર્વગુણોના....’ પોતાના સર્વગુણોના ! ‘.....ભૂત-વર્તમાન-ભાવી પર્યાયોના અવિભાગ પ્રતિચ્છેદો સહિત....’ એ શું કહ્યું ? પ્રભુનો સ્વભાવ તો સર્વજ્ઞ છે. ૪૭ શક્તિમાં લીધું છે. ૪૭ શક્તિ છે ને ? આ (આત્મામાં) સર્વજ્ઞ શક્તિ છે. આત્મા સર્વજ્ઞ સ્વભાવી જ છે. એવું જેને ભાન થયું અને એમાં જેને રટણતા લાગી એ સર્વજ્ઞ થયાં. એવા અનંતા સર્વજ્ઞ થઈ ગયાં.

એ સર્વજ્ઞ પોતાના અનંતા ગુણોની, અનંતી પર્યાયને અને એક-એક પર્યાયનાં અનંતા અવિભાગ પ્રતિચ્છેદને (જાણે છે). (અવિભાગ પ્રતિચ્છેદ કહ્યું) એ શું ? એક સમયના જ્ઞાનમાં ત્રણ કાળ ત્રણ લોક જણાય, તો એક પર્યાયમાં કેટલા ભાગ પડ્યાં ?! એક પર્યાય કેવળજ્ઞાનની

એમાં ત્રણ કાળ ત્રણ લોક જણાય. એક પર્યાયમાં એટલી તાકાત (છે) !! એના એટલા ભાગ પાડો તો અનંતા અવિભાગ પ્રતિચ્છેદ (થાય).

અ-વિભાગ એટલે ભાગ ન કરાય એવા પ્રતિચ્છેદ નામ અંશો. કેવળજ્ઞાનની એક સમયની એક પર્યાયમાં અનંતા પ્રતિચ્છેદ છે. એવાં એવાં અનંતા ગુણોની અનંતી પર્યાયમાં, એક એક પર્યાયમાં અનંતા પ્રતિચ્છેદ છે. એને પણ ભગવાન એક સમયમાં જાણે છે. આ..હા..હા...! એવી તાકાતવાળો તું છો એમ બતાવે છે ! અરે...! પણ બેસે કેમ ? આહા...!

આ જગતની જાળ... આખો દિ' જાળમાં - (પાપમાં) રોકાણો પાપ. ધર્મ તો નથી પણ પુણ્યના પણ ઠેકાણાં નથી ! (એકાદ) કલાક પૂજા-ભક્તિ આદિ શુભ ભાવ કરી લે (પછી) આખો દિ' પાપમાં.....! થઈ રહ્યું.....! એ પુણ્ય (પણ) ધોવાઈ જાય, (એ) પુણ્ય બળી જાય ! આ..હા..હા...! અને ઓલા પાપની અધિકાઈ થઈ જાય. એ પાપની અધિકતાથી મરીને જાય હલકી ગતિમાં !

અહીં કહે છે (જે) સર્વજ્ઞ થયો (એ) '....પોતાના સર્વગુણોના ભૂત-વર્તમાન-ભાવી પર્યાયોના અવિભાગ પ્રતિચ્છેદો સહિત - પ્રત્યક્ષ જાણે છે.' કેવળજ્ઞાની ત્રણ કાળ, ત્રણ લોક જાણે છે. 'જે જે દેખી વીતરાગને, તે-તે હોસી વીરા' આ..હા..હા...! ભગવાનનાં જ્ઞાનમાં જે આવ્યું છે તે સમયે તે પર્યાય થવાની જ છે. એવી પર્યાયનું જ્ઞાન સર્વજ્ઞને એક સમયમાં આવી ગયું છે. એ સર્વજ્ઞ બીજાની પર્યાયના કર્તા નથી, જ્ઞાયક છે - કર્તા નથી. ભગવાને જાણ્યું માટે પરમાં પર્યાય થઈ, એમ નથી અને પરમાં પર્યાય થઈ માટે (સર્વજ્ઞને) જાણવાનું થયું, એમ પણ નથી. આહા..હા...!

જે જાણવાની પર્યાયની સ્વની તાકાત એટલી છે કે, સ્વના અનંતા (અવિભાગ) પ્રતિચ્છેદ, અનંતા ગુણો અને દ્રવ્ય - (બધાંને) એક સમયમાં પોતાના જ્ઞાનના સામર્થ્યથી જાણે છે, એનું નામ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા કહેવાય છે. આહા...! એ સર્વજ્ઞ પરમાત્માની જેને પ્રતીતિ થાય તેને સમ્યગ્દર્શન થયાં વિના રહે નહિ. કેમકે સર્વજ્ઞ સ્વભાવ જ આત્માનો છે ! આહા..હા...! આવું આકરું છે. એ પોતે જ સર્વજ્ઞ સ્વરૂપી છે.

(સમયસાર - ૪૭ શક્તિમાં) સર્વજ્ઞ સ્વભાવમાં એમ કહ્યું છે ત્યાં કે, 'સર્વ' શબ્દ ભલે અમે લગાડ્યો પણ છે 'આત્મજ્ઞ.' કેવળી બસ ત્રણ કાળ, ત્રણ લોકને જાણે (છે) એમ અમે કહ્યું એ તો એક ઉપચારથી કહ્યું. બાકી છે એ- 'આત્મજ્ઞ !' આત્માની પર્યાયને જાણનાર એમાં લોકાલોક તો સહેજે જાણાઈ ગયા છે. એની લોક ઉપર નજર નથી. એવી સર્વજ્ઞ શક્તિ દરેક આત્મામાં બિરાજમાન છે. એ શક્તિની સંભાળ કરે તો સમ્યગ્દર્શન અને સર્વજ્ઞ થયા વિના રહે નહિ. વિશેષ કહેશે..... (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)